S. K. Gvin

CARSTVO LETNJEG MESECA

Kvana Parker –
uspon i pad Komanča, najmoćnijeg indijanskog plemena u američkoj istoriji

S engleskog preveo
Goran Skrobonja

Čarobna knjiga

Za Keti i Mejsi

Pustinjski vetar će zasoliti njihove ruševine i neće ostati ničeg, ni duha ni beležnika, da kakvom hodočasniku koji bude tuda prolazio kaže da su tu živeli ljudi, i da je to mesto umrlo.

Kormak Makarti

SADRŽAJ

Jedan	NOVA VRSTA RATA	9
Dva	SMRTONOSNI RAJ	23
Tri	SUDAR SVETOVA	37
Četiri	VISOKO I SAMOTNO	54
Pet	VUČJE ZAVIJANJE	77
Šest	KRV I DIM	102
Sedam	VIZIJE U SNOVIMA I APOKALIPSA	123
Osam	BELA SKVO	139
Devet	U POTERI ZA VETROM	161
Deset	NEVINO LICE SMRTI	173
Jedanaest	NA ŽIVOT I SMRT	204
Dvanaest	BELA KRALJICA KOMANČA	232
Trinaest	KVANIN USPON	259
Četrnaest	BRATOUBILAČKI RATOVI	276
Petnaest	MIR I DRUGI UŽASI	296
Šesnaest	ANTI-KASTER	313
Sedamnaest	RAZULARENI MAKENZI	332
Osamnaest	LOVCI NA KOŽE I MESIJA	342
Devetnaest	RAT NA CRVENOJ RECI	362
Dvadeset	NAPRED, U PORAZU	380
Dvadeset jedan	TO JE BIO ČOVEK	406
Dvadeset dva	OVDE POČIVA DO OSVITA	416

NAPOMENE	421
BIBLIOGRAFIJA	459
INDEKS	483
FOTOGRAFIJE	501

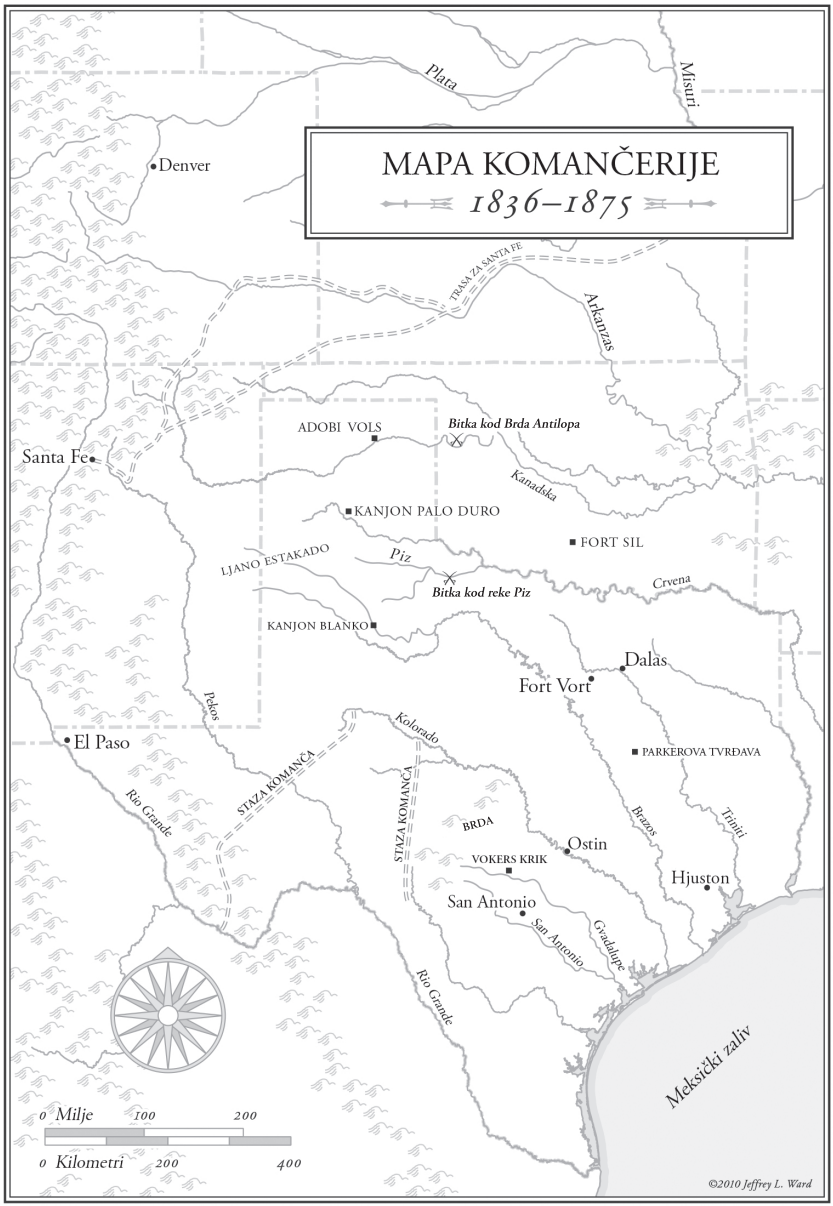
MAPA KOMANČERIJE
1836–1875
Plata
Misuri
Denver
TRASA ZA SANTA FE
Arkanzas
ADOBI VOLS
Bitka kod Brda Antilopa
Santa Fe
Kanadska
KANJON PALO DURO
FORT SIL
LJANO ESTAKADO
Piz
Bitka kod reke Piz
Crvena
KANJON BLANKO
Dalas
Fort Vort
Pekos
Kolorado
El Paso
PARKEROVA TVRĐAVA
STAZA KOMANČA
Rio Grande
STAZA KOMANČA
BRDA
Brazos
Trinit'
Ostin
VOKERS KRIK
Hjuston
San Antonio
San Antonio
Gvadalupe
Rio Grande
Meksički zaliv
0 Milje 100 200
0 Kilometri 200 400
©2010 Jeffrey L. Ward

Jedan

NOVA VRSTA RATA

Pripadnici konjice pamte takve trenutke: prašinu koja se kovitla za tovarnim mazgama, treštanje truba puka u vazduhu, frktanje konja i škripu đemova u stroju, dok se stara pesma njihove čete diže na vetru: „Idi kući, Džone, spalio te grom; sad dragani pođi, žuri domu svom!“[1] Bilo je to 3. oktobra 1871. Šest stotina vojnika i dvadeset izvidnika Tonkava ulogorilo se kod ljupke okuke Klir Forka na reci Brazos, u valovitoj, izbrazdanoj preriji ravničarske trave, patuljastog hrasta, žalfije i šipražja, oko dvesta četrdeset kilometara zapadno od Fort Vorta u Teksasu. Sada su uklanjali tabor, kretali se u dugoj, vijugavoj koloni po visokim rečnim liticama i potocima sa živim peskom. Iako nisu to tada znali – ta zamisao bi izgledala nečuveno – zvuci „čizama i sedala“ su tog jutra označili početak kraja ratova sa Indijancima u Americi, punih dvesta pedeset godina krvavih bitaka koje su započele gotovo već s pristajanjem prve lađe uz prvu fatalnu obalu u Virdžiniji. Konačno uništenje poslednjih neprijateljskih plemena dogodiće se tek za nekoliko godina. Biće potrebno još vremena da se ona sva opkole, izgladne, ili da im se unište izvori hrane, da se pohvataju u plitkim kanjonima, ili jednostavno pobiju. U ovom trenutku, posredi je bila čvrsta, čista volja. I ranije je bilo kratkotrajnih grčeva zvanične osvete i odmazde: divljački masakri

Čejena koje su počinili Dž. M. Čivington i Džordž Armstrong Kaster 1864. i 1868. bili su primeri za to. Ali u tim danima niko nije zaista pokušavao da uništi plemena u većim razmerama niti imao želudac za to. Ta situacija se promenila i trećeg oktobra je promena poprimila formu naređenja izvikivanog po linijama komandovanja pripadnicima Četvrtog konjičkog i Jedanaestog pešadijskog, da krenu napred i ubijaju Komanče. Bio je to kraj svake tobožnje tolerancije, početak konačnog rešenja.

Belci su bili prašinari, plavci, konjica i draguni; većinom veterani iz Rata među državama koji su se sada obreli na ivici poznatog univerzuma, u usponu prema kamenim kupolama i kulama na ulazu u legendarni Ljano Estakado – Koronadov izraz koji se odnosio na „utvrđene ravnice" Zapadnog Teksasa, teritoriju naseljenu isključivo najneprijateljskijim Indijancima na kontinentu, kamo je malo vojnika Sjedinjenih Država ikada ranije kročilo. Ljano je bio izuzetno pust, ogroman, bezličan i besputan okean trave gde su se belci gubili, ostajali dezorijentisani i umirali od žeđi; mesto po kojem su imperijalni Španci nekada marširali sa samopouzdanjem kako bi lovili Komanče, samo da bi ustanovili da su oni lovina, da su oni ti koji će biti pobijeni. Godine 1864, Kit Karson je poveo velike snage federalne vojske iz Santa Fea i napao grupu Komanča kod trgovinske postaje po imenu Adobi Vols, severno od današnjeg Amarila. On je to preživeo, ali malo je nedostajalo da prisustvuje potpunom uništenju svoje tri čete konjice i pešadije.[2]

Trupe su se sada vraćale jer je prekardašilo, zato što je hvaljena „mirovna politika" predsednika Granta prema preostalim Indijancima, koju su provodili njegovi blagi izaslanici kvekeri, sasvim propala i nije donela mir, te konačno zato što je to naredio ogorčeni general armije, Vilijam Tekumseh Šerman. Šerman je za svog izvršioca uništenja odabrao heroja iz građanskog rata po imenu Ranald Slajdel Makenzi, nezgodnog, plahovitog i

neumoljivog mladića koji je diplomirao kao prvi u svojoj klasi na Vest Pointu 1862. i kraj Građanskog rata, začudo, dočekao privremeno unapređen u brigadnog generala. Pošto mu je šaka bila grozno osakaćena od ratnih rana, Indijanci su ga nazivali Poglavicom bez Prstiju, ili Bangavom Šakom. Njega je čekala kompleksna sudbina. Za četiri godine, on će se pokazati kao najbrutalniji i najefikasniji borac protiv Indijanaca u američkoj istoriji. Otprilike u istom periodu, dok je general Džordž Armstrong Kaster postizao svetsku slavu zbog neuspeha i katastrofe, Makenzi je ostao zaboravljen uprkos pobedama. Ali Makenzi je bio taj, ne Kaster, koji je ostatak vojske naučio kako da se bori protiv Indijanaca. Dok je vodio svoje ljude po neravnoj, rečicama izukrštanoj zemlji, kraj ogromnih krda bizona i staništa prerijskog psa koja su se protezala do obzorja, pukovnik Makenzi nije imao pojma šta radi, kuda tačno ide, niti kako treba da se bori protiv ravničarskih Indijanaca u njihovom zavičaju. Isto tako, nije mu padalo na pamet da će on biti taj koji će ponajviše biti odgovoran za poraz poslednjih neprijateljski raspoloženih Indijanaca. Za njega je takva vrsta borbe protiv Indijanaca bila nova, i u nastupajućim nedeljama on će počiniti mnogo grešaka. I iz njih će učiti.

Zasad, Makenzi je bio oruđe odmazde. Poslali su ga da ubija Komanče u njihovom uporištu na Velikim ravnicama zato što je, šest godina posle kraja Građanskog rata, zapadna krajina bila otvorena i krvava rana, zadimljena ruševina posuta leševima i ugljenisanim dimnjacima, mesto gde su anarhija i ubistva s mučenjem zamenili vladavinu prava, gde su Indijanci, a posebno Komanči, harali kako im je volja. Pobedivši u ratu, bez izazova stranih neprijatelja u Severnoj Americi prvi put u svojoj istoriji, Unija sada nije bila kadra da izađe na kraj sa šačicom preostalih indijanskih plemena koja nisu bila uništena, asimilovana ili primorana da se krotko povuku u rezervate gde bi brzo saznala šta

znači kukavna podjarmljenost i izgladnelost. Sva neprijateljska plemena živela su na Velikim ravnicama; sva su bila na konjima, dobro naoružana i sada motivisana mešavinom osvete i političkog očajanja. To su bili Komanči, Kajove, Arapaho Indijanci, Čejeni i Zapadni Sijuksi. Za Makenzija su na južnim ravnicama Komanči bili očigledna meta: nijedno drugo pleme u istoriji španske, francuske, meksičke, teksaske i američke okupacije ove zemlje nikad nije izazvalo toliko haosa i smrti. Niko drugi nije im bio ni do kolena u tome.

Koliko je situacija 1871. bila loša na tom oštrom rubu civilizacije može se videti po broju naseljenika koji su napustili svoju zemlju. Granica, nošena na zapad s toliko znoja, krvi i teškog rada, sada se kotrljala natrag, povlačila se. Pukovnik Randolf Marsi, koji je pratio Šermana u prolećnom pohodu po zapadu, i koji je decenijama već prisno poznavao tu zemlju, bio je preneražen kada je video da na mnogim mestima ima manje ljudi nego pre osamnaest godina. „Ako indijanski razbojnici ne budu kažnjeni“, napisao je on, „čini se da će cela zemlja biti na putu da potpuno ostane bez stanovništva.“[3] Ta pojava nije bila sasvim nepoznata u istoriji Novog sveta. Komanči su isto tako zaustavili napredovanje Španskog carstva na sever u osamnaestom veku – carstva koje je, do tog trenutka, lako savladalo i pobilo milione Indijanaca u Meksiku i kretalo se kontinentom kako mu je bila volja. Sada, posle više od veka neumoljivog kretanja prema zapadu, oni su ponovo odbijali napredovanje civilizacije, samo u daleko većim razmerama. Čitave oblasti graničnih teritorija jednostavno su se praznile, topile natrag na istok prema bezbednosti šuma. U jednom okrugu – Vajz – stanovništvo je palo sa 3.160 godine 1860. na 1.450 godine 1870. Na nekim mestima je linija naselja odbijena unazad čak i sto šezdeset kilometara.[4] Ako se general Šerman pitao šta je tome uzrok – kao nekada – njegov pohod s Marsijem lišio ga je svake sumnje. Tog proleća umalo su i sami

poginuli u napadu grupe Indijanaca za vreme sopstvenog pohoda. Ti Indijanci, uglavnom Kajove, mimoišli su ih zbog sujeverja jednog šamana i umesto toga napali obližnji karavan. Ono što se dogodilo bilo je tipično za divljačke, osvetom motivisane napade Komanča i Kajova u Teksasu u posleratnim godinama. Atipična je bila Šermanova blizina i lični osećaj smrtnika da je i on mogao da bude žrtva. Zbog toga je taj napad postao slavan, a istorija ga poznaje kao Masakr kod Solt Krika.[5]

Sedam ljudi je ubijeno u tom napadu, mada je to tek početak opisa užasa koji je Makenzi zatekao na licu mesta. Po rečima kapetana Roberta G. Kartera, Makenzijevog potčinjenog koji je posvedočio posledicama pohoda, žrtve su bile skinute, skalpirane i unakažene. Nekima je bila odrubljena glava, a drugima izvađen mozak. „Prsti na rukama i nogama, i polni organi, bili su im odsečeni i nabijeni u usta“, napisao je Karter, „a njihova tela, koja su sada ležala u desetak centimetara dubokoj vodi otečena i naduvena toliko da se nisu nikako mogla prepoznati, bila su načičkana strelama, zbog čega su podsećala na bodljikavu prasad.“ Očigledno su bili mučeni. „Svakome su na ogoljeni trbuh stavili masu užarenog ugljevlja... Jedan jadnik, Samjuel Eliot, koji je, boreći se odlučno do samog kraja, očigledno bio ranjen, pronađen je vezan lancima između dva točka i, na vatri naloženoj od rude kola, pekao se polako do smrti – tako da je bio poluugljenisan.“[6]

Otud bezglavo bekstvo naseljenika na istok, posebno na teksaskoj granici, gde su takvi pohodi bili najgori. Posle toliko dugih i uspešnih ratova osvajanja i dominacije, činilo se neverovatnim da će se nalet angloevropske civilizacije na zapad zaglaviti u prerijama centralnog Teksasa. Nijedno pleme nije nikada uspelo dugo da odoleva talasu američke civilizacije u nastanku koja je donosila svoje arkebuze, tandžare, muskete i konačno smrtonosne repetirke, uz neiscrpnu količinu željnih, za zemljom pohlepnih naseljenika, elegantne moralno dvostruke standarde i

potpuno odsustvo zanimanja za interese domorodaca. Počevši od pokoravanja plemena sa obala Atlantika (Pekvuota, Penobskota, Pamunkija, Vampanoaga i sl.), stotine plemena i grupa su nestale sa lica zemlje, oterane na zapadne teritorije ili prisilno asimilovane. To je obuhvatalo i Irokeze i njihovu ogromnu, ratnu konfederaciju koja je vladala oblašću današnjeg Njujorka; nekada moćne Delavere, oterane na zapad u zemlje njihovih neprijatelja Irokeza, a potom još zapadnije, među još krvoločnije neprijatelje na ravnicama. Šoniji iz Ohaja očajnički su se borili u stalnom povlačenju koje je započelo u pedesetim godinama osamnaestog veka. Veliki narodi s juga – plemena Čikaso, Čiroki, Seminole, Krik i Čokto – gledali su kako se zemljište njihovih rezervata ekspropriše uprkos nizu mirovnih sporazuma; terali su ih na zapad u zemlje dodeljene novim sprazumima koji su kršeni i pre potpisivanja; gonili su ih Stazom suza sve dok i oni nisu završili na „Indijanskoj teritoriji" (današnja Oklahoma), u zemlji koju su kontrolisali Komanči, Kajove, Arapaho Indijanci i Čejeni.

Još čudnije je bilo to što se neverovatan uspeh Komanča događao usred izvanrednih tehnoloških i društvenih promena na zapadu. Godine 1869. dovršena je Transkontinentalna železnica, koja je povezala industrijalizovani istok sa zapadom u razvoju, tako da su stare trase – za Oregon i Santa Fe, sa ograncima – namah postale prevaziđene. Sa železnicom je došla stoka, koju su Teksašani gonili na sever u epskim pohodima do ključnih železničkih stanica i tako se bogatili dostavljajući je berzama u Čikagu. Sa šinama su došli i lovci na bizone koji su nosili smrtonosno precizne puške šarp kalibra 50, sposobne da efikasno ubiju sa ekstremne udaljenosti – smrknuti, nasilni oportunisti kojima je sada pogodovalo i tržište na istoku za kožu bizona, i prevozno sredstvo za njenu dostavu. Godine 1871, bizoni su još lunjali ravnicama: početkom te godine, krdo od četiri miliona grla primećeno je blizu reke Arkanzas u današnjem južnom Kanzasu. Glavnina je bila dubine osamdeset

i širine četrdeset kilometara.[7] Ali pokolj je već počeo. Uskoro će to postati najveće masovno uništenje toplokrvnih životinja u ljudskoj istoriji. Samo u Kanzasu, kosti trideset i jednog miliona grla bizona prodate su kao đubrivo između 1868. i 1881.[8] Sve te duboke promene bile su u toku kada je Makenzijeva ekspedicija napustila svoje tabore na Klir Forku. Država je bila u procvatu; železnica ju je konačno zašila u jednu celinu. Preostala je samo jedna prepreka: ratnička i nerekonstruisana indijanska plemena koja su nastanjivala fizičke pustare Velikih ravnica.

Među njima, najzabačenija, najprimitivnija i nepopravljivo neprijateljska bila je grupa Komanča poznata kao Kvahadiji. Poput svih ravničarskih Indijanaca, oni su bili nomadi. Lovili su prvenstveno u najjužnijem delu visoravni, na mestu poznatom Špancima, koji su bili nemilosrdno oterani odatle, kao Komančerija. Ljano Estakado, lociran u Komančeriji, bio je ravnica veća od Nove Engleske, na najvišim mestima s nadmorskom visinom od preko hiljadu petsto metara. Za Evropljane, ta zemlja je bila nalik na lošu halucinaciju. „Iako sam prevalio tamo više od trista liga“, napisao je Koronado u pismu kralju Španije 20. oktobra 1541, „[tamo nije bilo] orijentira kao da nas je progutalo more... ni kamena, ni uzdignutog tla, drveta ili žbuna, ničeg po čemu bi se čovek mogao ravnati.“[9] Kanadska reka činila je njegovu severnu granicu. Na istoku je bio strmi zid stenovitog prekrivača, litica koja se uzdizala negde između šezdeset i trista metara, razdvajajući visoravni od nižih permijskih ravnica pod njima, tako da su Kvahadiji imali nešto nalik na džinovsku, gotovo neosvojivu tvrđavu. Za razliku od gotovo svih drugih plemenskih grupa u ravnicama, Kvahadiji su oduvek izbegavali kontakt sa Anglosima. Nisu hteli s njima čak ni da trguju, zbog opšteg načela, i radije su se okretali meksičkim trgovcima iz Santa Fea, poznatim kao Komančerosi. Toliko su bili izdvojeni da se u brojnim indijanskim etnografijama, kompiliranim od 1758.

nadalje s hronikama o različitim grupama Komanča (bilo ih je čak trinaest), čak i ne pojavljuju sve do 1872.[10] Zbog toga su oni mahom izbegli pošasti kolere iz 1816. i 1849. koje su harale po zapadnim plemenima i uništile čak polovinu svih Komanča. Praktično jedini među svim grupama iz svih plemena u Severnoj Americi, oni nikada nisu potpisali nikakav sporazum. Kvahadiji su bili najtvrđa, najžešća, najnepopustljivija komponenta plemena koje je oduvek bilo na glasu kao najnasilnije i najratobornije na kontinentu; ako bi im ponestalo vode, zna se da su pili sadržinu iz želuca mrtvog konja, što ne bi učinio čak ni najokoreliji teksaski rendžer. Plašili su ih se čak i drugi Komanči. Bili su najbogatiji među svim ravničarskim grupama u valuti kojom su Indijanci merili bogatstvo – konjima – i u godinama posle Građanskog rata upravljali su krdom od oko petnaest hiljada grla. Takođe su imali „nebrojeno grla teksaskih goveda".[11]

Tog vedrog jesenjeg dana 1871, Makenzijeva vojska je lovila Kvahadije. Pošto su bili nomadi, nije bilo moguće utvrditi njihov položaj. Znalo se samo načelno za njihovu teritoriju, lovišta, možda lokacije starih tabora. Znalo se da love po Ljano Estakadu; voleli su da logoruju u dubinama kanjona Palo Duro, drugog po veličini u Severnoj Americi, posle Velikog kanjona; često su boravili blizu izvora reke Piz i Maklelan Krika; i u kanjonu Blanko, sve otprilike u opsegu od sto šezdeset kilometara od današnjeg Amarila u gornjem delu teksaskog Penhendla. Ako ste nameravali da ih progonite, kao Makenzi, poslali biste izvidnike Tonkave u lepezi daleko ispred kolone. Tonke, kako su ih nazivali, pripadnici povremeno ljudožderskog indijanskog plemena koje su Komanči gotovo istrebili i čiji su preostali pripadnici žudeli za osvetom, tragali bi za znacima, pokušavali da pronađu staze i potom pratili staze do staništa. Bez njih, vojska ne bi imala ni najmanju šansu protiv tih ili bilo kojih drugih Indijanaca na otvorenoj ravnici.

Drugog dana posle podne, Tonke su pronašle trag. Izvestile su Makenzija da prate grupu Kvahadija koje predvodi briljantni mladi ratni poglavica po imenu Kvana – reč Komanča koja znači „miris“ ili „parfem“. Zamisao je bila da se pronađe i uništi Kvanino selo. Makenzi je imao izvesnu prednost u tome što se nijedan belac nikada nije usudio da pokuša nešto slično; ne u ravnicama Penhendla, ne protiv Kvahadija.

Makenzi i njegovi ljudi nisu znali mnogo o Kvani. Niko to nije znao. Iako je postojala prisna razmena informacija u krajini – suprotstavljene strane često su neobično detaljno poznavale jedna drugu, uprkos ogromnim fizičkim udaljenostima između njih i činjenici da su pokušavali da se međusobno poubijaju – Kvana je jednostavno bio premlad da bi iko već znao za njega, gde je bio ili šta je radio. Mada će tek mnogo godina kasnije moći da se makar nagađa o godini njegovog rođenja, bila je to najverovatnije 1848, što znači da je tada imao dvadeset tri i bio osam godina mlađi od Makenzija, koji je takođe bio toliko mlad da je malo ljudi u Teksasu, Indijanaca ili belaca, u to vreme znalo mnogo o njemu. Obojica su se proslavili tek u završnim, brutalnim ratovima protiv Indijanaca sredinom sedamdesetih godina devetnaestog veka. Kvana je bio izuzetno mlad za poglavicu. Bio je na glasu kao nemilosrdan, pametan i neustrašiv u borbi.

Ali bilo je tu još nečeg u vezi s Kvanom. On je bio polutan, sin poglavice Komanča i belkinje. Ljudi u teksaskoj krajini ubrzo će saznati za njega, delom zbog toga što je ta činjenica bila tako izuzetna. Ratnici Komanča su vekovima zarobljavali žene – Indijanke, Francuskinje, Engleskinje, Španjkinje, Meksikanke i Amerikanke – i s njima imali decu koju su podizali kao Komanče. Ali ne postoje podaci ni o jednom istaknutom polubelcu – ratnom poglavici Komanča. U vreme kada ga je Makenzi lovio 1871, Kvanina majka je već odavno bila čuvena. Ona je bila najpoznatija među svim indijanskim zarobljenicama tog doba i o njoj se u

salonima Njujorka i Londona govorilo kao o „beloj skvo“ zato što je u više prilika odbila da se vrati svom narodu i time dovela u pitanje jednu od fundamentalnih evrocentričnih pretpostavki o indijanskim običajima: to da, ukoliko može da bira između sofisticirane, industrijalizovane, hrišćanske kulture Evrope i divljačkih, krvavih i moralno nazadnih običaja Indijanaca, niko normalan ne bi odabrao potonje. Malo je onih, pored Kvanine majke, koji su to učinili. Njeno ime bilo je Sintija En Parker. Bila je kći jedne od najuglednijih porodica s početka istorije Teksasa, političara i istaknutih baptista koji su osnovali prvu protestantsku crkvu u toj državi. Godine 1836, kad joj je bilo devet godina, oteta je u napadu Komanča na Parkerovu tvrđavu, sto pedeset kilometara južno od današnjeg Dalasa. Ubrzo je zaboravila maternji jezik, naučila indijanske običaje i postala punopravna pripadnica plemena. Udala se za Petu Nokonu, istaknutog ratnog poglavicu, i s njim imala troje dece, među kojima je Kvana bio najstariji. Godine 1860, kad je Kvani bilo dvanaest godina, Sintija En je ponovo zarobljena za vreme napada teksaskih rendžera na njeno selo, kada su pobijeni svi osim nje i njene bebe, kćerke po imenu Prerijski Cvet. Makenzi i njegovi vojnici najverovatnije su znali priču o Sintiji En Parker – znali su je gotovo svi u krajini – ali nisu imali pojma da njena krv teče Kvaninim venama. To će saznati tek 1875. Zasad su znali samo da je on meta najveće antiindijanske ekspedicije pokrenute posle 1865, jedne od najvećih u istoriji.

Makenzijev Četvrti konjički, od kojeg će on ubrzo napraviti mračno efikasnu mobilnu jurišnu jedinicu, trenutno se sastojao uglavnom od regruta koji nisu bili spremni za sukob sa onima poput Kvane i njegovih okorelih ravničarskih ratnika. Vojnici su operisali daleko izvan dosega civilizacije, ni blizu nečemu nalik na stazu koju bi mogli da prate ili orijentira koje bi mogli da prepoznaju. Bili su užasnuti kad su saznali da su im glavni izvori

vode rupe u kojima se valjaju bizoni i koje su bile, po Karterovim rečima, „ustajale, tople, odurne, smrdljive i prekrivene zelenom sluzi koja se morala gurnuti u stranu“.[12] Njihovo neiskustvo bilo je očigledno za vreme prve noći provedene u jahanju. Oko ponoći, iznad buke zapadnoteksaske oluje, ljudi su čuli „strahovit topot i sasvim jasno frktanje i riku“.[13] Taj zvuk, kao što su ubrzo ustanovili, poticao je od bizona u stampedu. Vojnici su grozno pogrešili kada su se ulogorili između velikog krda bizona i njegovog izvora vode. Uspaničeni, ljudi su izjurili iz šatora u mrak, urlajući i mašući ćebadima, pokušavajući očajnički da skrenu životinjski stampedo. Uspeli su, ali na jedvite jade. „Nepregledna krda smeđih čudovišta skrenula su i stuštila se levo od nas vratolomno brzo“, napisao je Karter, „jureći i tiskajući se, ali zakačila su samo po ivici jedno od naših konjskih krda... čovek teško može da suzbije drhtavicu u sebi pri pomisli na to kakav je ishod te noćne posete mogao biti jer, mada su konji bili snažno vezani, lasima pričvršćeni za kočeve ili ograđeni, ništa nije moglo da ih spase od užasa koji bi taj bezglavi juriš neumitno stvorio da ih nismo čuli taman na vreme da skrenemo krda na čelu.“[14]

Čudesno pošteđene posledica sopstvenog neznanja, plave bluze su okupile odlutale konje, rasklopile tabor u osvit i provele dan jašući na zapad po talasastoj preriji meskvita punoj naseobina prerijskih pasa. Potonji su bili česti u teksaskom Penhendlu i izuzetno opasni po konje i mazge. Pomislite na ogromne mravinjake nastanjene džinovskim glodarima, kako se prostiru kilometrima. Vojnici su prošli kraj novih krda bizona, ogromnih i smradnih, i reka čija se voda nije mogla piti zbog zasićenosti kalcijum-sulfatom. Prošli su kraj trgovačkih postaja neobičnog izgleda, sada napuštenih, koje su se sastojale od pećina u liticama, ojačanih motkama postavljenim poput zatvorskih rešetaka.

Drugog dana su naišli na nove nevolje. Makenzi je naredio noćni marš, u nadi da će iznenaditi neprijatelja u njegovim logorima.

Njegovi ljudi su se mučili po strmom terenu, gustom žbunju, jarugama i klisurama. Posle sati i sati onoga što je Karter opisao kao „muke Isusove, uz mnogo teških reči na ivici vulgarnog“ i „mnoštvo prilično komičnih scena“, obreli su se, puni modrica i ogrebotina, u ćorsokaku malog kanjona, pa su morali da sačekaju zoru kako bi pronašli izlaz odatle. Nekoliko sati kasnije, stigli su do Frešvoter Forka, ogranka Brazosa, duboko u Indijanskoj teritoriji, u velikoj, plitkoj, pedeset kilometara dugoj dolini čija je širina u proseku bila četiri stotine i pedeset metara, ispresecanoj manjim pobočnim kanjonima. To mesto bilo je poznato kao kanjon Blanko, smešteno tik na istok od današnjeg Luboka, jedno od omiljenih logorišta Kvahadija.

Svaki element iznenađenja kojem se Makenzi nadao sada je propao. Trećeg dana su izvidnici Tonke shvatili da ih prati grupa od četiri ratnika Komanča, koja su nadzirala svaki njihov pokret, verovatno uključujući i ono što je njima moralo izgledati kao komično tumaranje noćnog marša. Tonke su se dale u poteru, ali „neprijatelji su imali bolje konje i brzo su se udaljili od progonitelja da bi nestali u brdima“. To nije bilo iznenađenje: posle dve stotine godina neprijateljstva, Tonkave nisu uspele ni da se primaknu veštini s kojom su Komanči jahali. Oni su *uvek* gubili. Rezultat je bilo to da je, dok konjanici i draguni nisu imali pojma gde su Komanči ulogoreni, Kvana tačno znao šta Makenzi radi i gde se nalazi. Sledeće noći je Makenzi tu grešku dodatno otežao time što je dozvolio ljudima da uživaju u logorskoj vatri, i time kao da je velikom strelom oslikao put kroz kanjon do njihovog logora. Neke čete su još više uprskale stvar time što su propustile da među konjima postave „grupe za spavanje“.

Oko ponoći, puk je probudio niz nezemaljskih, visokih pokliča. Za njima su usledili pucnji, i još pokliča, a onda je odjednom tabor bio pun Komanča koji su jahali punim galopom. Ubrzo je postalo jasno šta Indijanci rade: s kricima, pucnjima iz pušaka i opštim

metežom u taboru pomešao se još jedan zvuk, isprva jedva čujan, da bi onda narastao u nešto nalik na kotrljanje grmljavine. Ljudi su brzo shvatili, na sopstveni užas, da je to zvuk konja u stampedu. *Njihovih* konja. Usred povika: „Svako svome vezu!“, šest stotina uspaničenih konja otelo se i prohujalo taborom propinjući se na zadnje noge, skačući i nasrćući iz sve snage. Vezovi su pucali praćeni zvucima nalik na pucnje iz pištolja; gvozdeni klinovi koji su do pre nekoliko minuta služili za vezivanje konja vrteli su se i pucali nad njihovim vratovima kao leteće sablje. Ljudi su pokušavali da ih dograbe samo da bi popadali na zemlju i da bi ih konji vukli, dok su im isečene šake krvarile.

Kad se sve završilo, vojnici su ustanovili da su Kvana i njegovi ratnici umakli sa sedamdeset njihovih najboljih konja i mazgi, uključujući i veličanstvenog sivog pejsera pukovnika Makenzija. U zapadnom Teksasu 1871. godine, krađa nečijeg konja često je bila isto što i smrtna presuda. Bila je to stara indijanska taktika, pogotovo na visoravnima, da jednostavno belcima ukradu konje i ostave ih da umru od žeđi ili gladi. Komanči su to smrtonosno efikasno koristili protiv Španaca početkom osamnaestog veka. Bilo kako bilo, vojnik bez konja imao je malo izgleda protiv Komanča jahača.

Ta ponoćna pljačka bila je Kvanina posetnica, jasna poruka da će lov na njega i njegove ratnike Komanče u njihovoj postojbini biti težak i opasan posao. Tako je počelo ono što će u istoriji ostati zapisano kao Bitka u kanjonu Blanko, a ona je opet bila početna salva u krvavom ratu sa Indijancima na visoravnima zapadnog Teksasa, koji će trajati četiri godine i kulminirati konačnim uništenjem naroda Komanča. Kanjon Blanko će takođe omogućiti Vojsci Sjedinjenih Država da prvi put osmotri Kvanu. Kapetan Karter, koji će dobiti Kongresni orden časti za hrabrost pokazanu u kanjonu Blanko, ponudio je sledeći opis mladog ratnog poglavice u borbi dan posle ponoćnog stampeda:

> Krupan i snažno građen poglavica predvodio je hordu na trkačkom poniju crnom kao ugalj. Pognut na njegovu grivu, petama nervozno podbadajući životinju u bokove, s revolverom podignutim u vazduh, izgledao je kao ovaploćenje divljačke, brutalne radosti. Lice mu je bilo namazano crnom ratnom bojom, te je izgledalo kao lice sotone... Perjanica, ili ratni kalpak pune dužine, načičkana orlovim perima, širila se dok je jahao, i spuštala mu se sa čela, preko glave i leđa, do repa njegovog ponija, tako da je umalo šibala po tlu. U ušima su mu bili veliki mesingani obruči; bio je go do pojasa, sa običnim čakširama na nogama, mokasinama i pregačom. Oko vrata mu je visila ogrlica od medvođih kandži... Zvona su zveckala dok je jahao punom brzinom, za njim i vodeći ratnici, svi željni da ga prestignu u trci. Bio je to Kvana, glavni ratni poglavica Kva-ha-da.[15]

Nekoliko trenutaka kasnije, Kvana je okrenuo konja prema zlosrećnom redovu po imenu Sender Greg i, naočigled Kartera i njegovih ljudi, prosuo Gregu mozak.

Dva

SMRTONOSNI RAJ

Tako je Kvana Parker, sin belkinje iz okupatorske civilizacije, počeo da ispunjava složenu sudbinu. On će ubrzo postati jedna od glavnih meta četrdeset šest četa konjice i pešadije Vojske Sjedinjenih Država – tri hiljade ljudi – najveće sile koja je ikada odaslana da lovi i uništava Indijance. Bilo mu je suđeno da postane poslednji poglavica najdominantnijeg i najuticajnijeg plemena u američkoj istoriji. Ono što sledi jeste, u najširem smislu, pripovest o Kvani i njegovoj porodici. Njoj su koreni kako u drevnim plemenskim predanjima Komanča, tako i u neukrotivom, usudom prokletom klanu Parkerovih, koji je za mnoge Amerikance iz devetnaestog veka postao simbol užasâ i nadanjâ divlje krajine. Dva linearna toka susrela su se u njegovoj majci, Sintiji En, čiji život s Komančima i sudbonosni povratak u civilizaciju belaca čine jedan od velikih narativa starog Divljeg zapada. Iza svega toga je priča o usponu i padu Komanča. Nijedno pleme u istoriji Severne Amerike nije više uticalo na sudbinu nacije. Kvana je bio samo konačni proizvod svega u šta su oni verovali, o čemu su sanjali i za šta su se borili u razdoblju od dvesta pedeset godina. Otmica plavooke, devetogodišnje Sintije En 1836. obeležila je početak četrdesetogodišnjeg rata belaca s Komančima, u kojem će Kvana imati vodeću ulogu. U izvesnom

smislu, Parkerovi su i početak i kraj Komanča u istoriji Sjedinjenih Država.

Priča počinje, kao što mora, u Teksasu, te burne godine preobražaja, 1836, dvanaest godina pre nego što će Sintija En Parker roditi Kvanu u prerijskom cveću Elk Krika blizu planina Vičita, u jugozapadnoj Oklahomi.[1]

Te godine je general Antonio Lopez de Santa Ana napravio epsku grešku koja je promenila sudbinu Teksasa, te tako i severnoameričkog kontinenta. Šestog marta, pod krvavocrvenom zastavom sa značenjem „bez milosti", oko dve hiljade njegovih meksičkih vojnika uništilo je nekoliko stotina Teksašana u maloj misiji poznatoj kao Alamo, u varoši San Antonio de Behar. U to vreme, činilo se da je to velika pobeda. Posredi je bila katastrofalna greška. On ju je dodatno pogoršao tri nedelje kasnije, u obližnjem gradiću Golijad, kad je svojoj vojsci naredio da pogubi oko trista pedeset teksaskih vojnika posle njihove predaje. Zarobljenike su izveli u kolonama, streljali i njihova tela spalili. Ranjenike su izvlačili na ulice prezidija[1] kako bi ih ubili. Ta zlodela stvorila su mučenike i iznedrila legende. Ubilačka žestina boraca kod Alama bila je tek nagoveštaj onoga što se zatim dogodilo. Dvadeset prvog aprila, kada je došlo do Bitke za San Hasinto, teksaske snage pod komandom generala Sema Hjustona nadmudrile su manevrima Santa Aninu vojsku, pritesnile je uz jedan blatni zaliv i, sa izuzetnom surovošću, uništile je. Ta pobeda je označila kraj meksičke vladavine severno od Rio Grande i rađanje suverene države po imenu Republika Teksas.[2]

Te vesti su bile povod za slavlje među naseljenicima, i u proleće 1836. među građanima nove republike niko nije imao više razloga da slavi od široke porodice pobožnih, preduzimljivih, doseljenih istočnjaka koji su među susedima bili poznati kao klan

[1] *Presidio* – utvrđena baza u španskim zonama uticaja. (Prim. prev.)